

Hollán Miklós¹

A közösség tagja elleni erőszak viszonya más bűncselekményekhez²

Az Ünnepezt tudományos munkásságában kriminológiai szempontból vizsgálta a különböző lakossági csoportok közötti konfliktusok kérdéseit.³ Születésnapján tisztelgésképpen írt tanulmányom témájául ennek az anyagi büntetőjogi vetületét, azon belül is a közösség tagja elleni erőszak és más bűncselekmények viszonyát választottam. Ez ugyanis nemcsak önmagában tarthat számot érdeklődésre, hanem típusesete („állatorvosi lova”) olyan az egység és többség tanába tartozó problémaköröknek, amelyek elsősorban az egyéni és közösségi jogi tárgyakat védő tényállások találkozása-sakor, illetve fokozott büntetőjogi védelem biztosítása esetén merülnek fel.

Kitekintés: Az aljas indokból elkövetés

Az ítélkezési gyakorlat egységes abban, hogy „valamely eltérő nemzeti, népi, faji vagy vallási csoporthoz tartozás miatt más megölése – morális, etikai szempontból tekintve is – olyan mértékben elvetendő, amely megalapozza az aljas indokból elkövetett emberölés büntetvényében való minősítést”. Így a Legfelsőbb Bíróság szerint helyes volt „a cselekménynek aljas indokból elkövettkénti minősítése is”, amikor a „vádloznak a skinheadek iránti szimpátiája már korábban kialakult, és az őt ért negatív élmények hatása miatt ellenérzülettel viseltetett a cigányok iránt. Miután a sértett semmiféle támadó, de még sértegető megnyilvánulást sem tett, az elkövetés motívumára egyértelműen az a következtetés vonható le, hogy a sértett megölésére kizárólag a cigány etnikai csoporthoz való tartozása miatt került sor”.⁴

¹ Egyetemi docens, Nemzeti Közszerzői Egyetem Rendészettudományi Kar Büntetőjogi Tan-
szék; tudományos főmunkatárs, Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézet.
Kapcsolat: hollan.miklos@uni-nke.hu.

² Lezárva 2021. január 1-jén.

³ Németh Zsolt: Veszélyes ifjúsági csoportok – skinheadek, sátánisták, csövesek. *Főiskolai Figyelő*,
(1995), 3. 19–25.

⁴ Legf. Bír. Bf. III. 3383/1993. – BH 1995. 261.

Ehhez hasonlóan „a hazánkban tartózkodó, más állampolgárságú vagy színes bőrű személyekkel szemben az ellenséges érzület által motivált erőszakos cselekményt megvalósító fiatalkorúak testi sértési cselekményei – minthogy erkölcsileg is mélyen elvetendő indítékból fakadnak – aljas indokból elkövetettként minősülnek”. Az „ügyben szereplő valamennyi vádlott [...] a skinheadek által hangoztatott és a vádlottak által elfogadott elveik alapján már korábban ellenérzülettel viseltettek a hazánkban tartózkodó külföldiek, és különös tekintettel a színes bőrű állampolgárok iránt, cselekményeik elkövetését lényegében ez az ellenséges érzület motiválta. Miután a sértettek [...] semmiféle támadó, sértegető megnyilvánulást nem tettek, csupán a megjelenésük során a színes bőrük hívta fel a vádlottak figyelmét, az elkövetés motívumából egyértelműen az a következtetés vonható le, hogy a durva bántalmazásra a színes bőrű [csoport]hoz tartozásuk miatt került sor.”⁵

Az aljas indok több releváns bűncselekménynél minősítő körülményt képez. Így „aljas indokból elkövetett testi sértés büntette, illetőleg e büntett kísérlete társtettesként vagy bűnsegédként megállapításának [...] van helye, ha az ún. »bőrfejű« (*skinhead*) csoporthoz tartozó személyek egyes cigány származású, színes bőrű vagy arab nemzetiségű sértetteket a nemzeti, népi, faji hovatartozásuk miatt tettelesen bántalmaznak”.⁶

A könnyű testi sértés esetén az aljas indokból elkövetés megállapítása (a súlyosabb büntetési tételen felül) azzal a következménnyel is jár, hogy a cselekmény magánindítvány hiányában is büntetendő.⁷

Ha az adott bűncselekménynél – például segítségnyújtás elmulasztása (Btk. 166. §) esetén – az aljas indokból való elkövetés nem képez minősítő körülményt, akkor súlyosító körülményként értékelendő. Így kell értékelni például azt is, amikor valaki a sérült személynek azért nem nyújt segítséget, mert az szerinte valamely nemzeti, népi, faji vagy vallási csoporthoz tartozik.

A közösség tagja elleni erőszak tényállása

A hatályos Btk. közösség tagja elleni erőszak körében büntetni rendeli, ha valaki „mást valamely nemzeti, etnikai, faji, vallási csoporthoz vagy a lakosság egyes csoportjaihoz tartozása vagy vélt tartozása [...] miatt bántalmaz”.⁸ Az is büntetendő, „aki más valamely nemzeti, etnikai, faji, vallási csoporthoz vagy a lakosság egyes csoportjaihoz tartozása vagy vélt tartozása [...] miatt olyan, kihívóan közösségellenes magatartást tanúsít, amely alkalmas arra, hogy az adott csoport tagjában riadalmat keltsen”.⁹

⁵ Legf. Bír. Bf. III. 1487/1995. – BH 1996. 512.

⁶ Legf. Bír. Bf. IV. 1354/1993. – BH 1994. 299.

⁷ Btk. 164. § (2), (4) és (10) bek.

⁸ Btk. 216. § (2) bek.

⁹ Btk. 216. § (1) bek.

Jogi tárgy

A Btk. javaslat miniszteri indokolása szerint „a bűncselekmény jogi tárgya a nemzeti, etnikai, faji, vallási csoport vagy a lakosság egyes csoportjainak szabadsága és emberi méltósága; az emberi szabadság és méltóság, illetve a meghatározott csoporthoz való tartozás joga és az ezen alapuló különbözőségek tiszteletben tartása”.¹⁰

Az ítélkezési gyakorlat szerint a bűncselekmény „védett jogi tárgya: a diszkrimináció nélküli együttéléshez fűződő társadalmi érdek. Az a [tényállás] rendeltetése, hogy senkit ne érhesse bántalmazás, vagy bántódás amiatt, mert más népcsoporthoz, vagy a lakosság más csoportjához tartozik. A különböző közösségek konfliktusok nélküli egymás mellett élése társadalmi érdek, ezért a büntetőjog eszközeivel is meg kell akadályozni, hogy bárkit egy közösséghez való tartozása vagy annak vélelmezése miatt támadás érjen”.¹¹

A jogirodalomban is megállapították, az úgynevezett „gyűlölet-bűncselekmények [...] hatásai nem csupán az egyéni áldozatot tekintve jelentősek, hanem [...] hatással lehetnek [...] a közösségek közötti kapcsolatokra, [és] a társadalmi stabilitásra” is.¹²

Szomora Zsolt szerint a közösség tagja elleni erőszak jogi tárgya az, hogy „az egyén félelem nélkül élhessen meghatározott [...] lakossági csoporthoz tartozása mellett”, a kihívóan közösségellenes magatartással megvalósuló alapesetnél pedig elsősorban a köznyugalom.¹³

Álláspontunk szerint a bűncselekmény jogi tárgya mindkét tényállás esetén kettős. Az egyik az emberi méltóság (beleértve a magánszféra háborítatlanságát, illetve a félelemtől való mentességet is), a másik pedig a különböző közösségek konfliktusok nélküli együttélése (végső soron a köznyugalom).

¹⁰ Indoklás a Btk. javaslatának 217. §-ához. A javaslatban még ez a § tartalmazta a közösség tagja elleni erőszak tényállását. Hasonlóan például Hornyák Szabolcs: Az emberi méltóság és egyes alapvető jogok elleni bűncselekmények. In Tóth Mihály – Nagy Zoltán (szerk.): *Magyar büntetőjog. Különös rész.* Budapest, Osiris, 2014. 169; Belovics Ervin: Az emberi méltóság és egyes alapvető jogok elleni bűncselekmények. In Busch Béla (szerk.): *Büntetőjog. Különös rész.* Budapest, HVG-ORAC, 2012. 228.

¹¹ Kúria Bhar.118/2014/11., illetve Fővárosi Bíróság 31.Fkf.8472/2011/38. Hasonlóan például Békés Ádám: Az emberi méltóság és egyes alapvető jogok elleni bűncselekmények. In Polt Péter (szerk.): *Új Btk. kommentár, 4. kötet.* Budapest, NKTK, 2013. 96.

¹² Dinók Henriett Éva: A gyűlölet-bűncselekmények szabályozásának általános kérdései – A kiemelt büntetőjogi figyelem mellett és ellen szóló érvek. *Állam- és Jogtudomány*, 55. (2014), 4. 26.

¹³ Szomora Zsolt: Az emberi méltóság és egyes alapvető jogok elleni bűncselekmények. In Karsai Krisztina (szerk.): *Kommentár a Büntető Törvénykönyvhöz.* Budapest, CompLex, 2013. 452.

Passzív alany

A hatályos tényállás mindkét változata a lakosság bármely csoportjához tartozó személy sérelmére elkövethető. A tényállásban a valóságos mellett a vélt tartozás kiemelése azon esetek büntetés alá vonására szolgál, amikor a cselekmény motívuma azon a téves feltételezésen alapul, hogy a sértett egy adott csoporthoz tartozik.

A bűncselekmény megvalósulása független attól, hogy az adott csoport az adott területen kisebbségben vagy többségben van-e.¹⁴ Amúgy is „relatív, a tényleges szituációtól is függő, hogy adott helyen és időben ki tekinthető többségnek, illetve kisebbségnek. Társadalmi érdek a különböző közösségek konfliktusok nélküli egymás mellett élése, ezért kell az ellen fellépni, hogy bárkit egy közösséghez való tartozása vagy annak vélelmezése miatt támadás érjen”.¹⁵

Az elkövetési magatartások (módok)

A tényállás a lakosság egyes csoportjaihoz tartozó vagy tartozónak vélt személyek elleni cselekményeknek nem mindegyikét fedi le, hanem csak a bántalmazást, a kényszerítést és a kihívóan közösségellenes magatartásokat.

A „bántalmazás alatt a más személy testére gyakorolt támadó szándékú fizikai ráhatást kell érteni, amely általában – bár nem szükségszerűen – fájdalomérzetet okoz, avagy tetteles becsületsértést valósít meg. Így bántalmazással valósul meg a bűncselekmény, ha az elkövető ütlegeli, avagy megrúgja a sértettet, de bántalmazásnak minősül pl. a haj, a szakáll meghúzása, a kéz kicsavarása is”.¹⁶

A kényszerítés „csak akkor tényállásszerű [...], ha a törvényben meghatározott módon, tehát erőszakkal vagy fenyegetéssel valósul meg. Az erőszaknak – értelemszerűen – e bűncselekmény esetében személy ellen kell irányulnia, míg a fenyegetés tekintetében a fenyegetés általános fogalom-meghatározása az irányadó”. A fenyegetés „súlyos hátrány kilátásba helyezése, amely alkalmas arra, hogy a megfenyegetettben komoly félelmet keltsen”.¹⁷

A kihívóan közösségellenes magatartás fogalmánál „a garázdaság törvényi tényállásának értelmezéséből kell kiindulni. E szerint a kihívó közösségellenesség [...], az együttélés elemi szabályaival ellentétes, azokkal és a közösséggel nyíl-

¹⁴ Kónya István: Az emberi méltóság és egyes alapvető jogok elleni bűncselekmények. In Kónya István (szerk.): *Magyar büntetőjog. Kommentár a gyakorlat számára. II. kötet*. Budapest, HVG-ORAC, 2013. 831.

¹⁵ Fővárosi Bíróság 31.Fkf.8472/2011/38.

¹⁶ Kúria Bhar.118/2014/11., Kúria Bhar.II.118/2014/11.

¹⁷ Btk. 459. § (1) bek. 7. pont.

tan szembeszegülő [...] magatartás”.¹⁸ A közösség tagja elleni erőszak tényállása azonban – garázdaság bűncselekményével szemben – nem követeli meg, hogy a cselekmény erőszakos legyen.¹⁹

Materiális vagy immateriális bűncselekmény

Bántalmazás esetén a „magatartás kifejtésével megvalósul és befejezetté válik a bűncselekmény (immateriális deliktum)”.²⁰

A kényszerítéssel megvalósuló fordulat viszont materiális bűncselekmény. A „befejezettségéhez a tényállásszerű eredmény bekövetkezése, tehát az szükséges, hogy az erőszak vagy a fenyegetés hatására a passzív alany valamit tegyen, ne tegyen vagy eltűrjön”.²¹

A garázdasághoz hasonló magatartás esetén „az szükséges csupán, hogy a védendő csoport bármely tagjában a kihívóan közösségellenes elkövetési magatartás alkalmas legyen a riadalom kialakulására”. Az már „nem feltétel, [...] hogy a magatartás folytán e személy(ek)ben riadalom alakuljon ki”.²²

Szubjektív elemek

A bűncselekmény szándékos, annak indítéka (motívuma) a passzív alany valamely csoporthoz tartozása.²³ A „motívumra vagy annak hiányára általában az elkövető kijelentéseiből, annak indulati töltéséből, a kijelentést kísérő cselekvéséből vonható következtetés”.²⁴

A közösség tagja elleni erőszak bünteténél „annak nincs jelentősége, hogy ehhez a motívumhoz a részselekmények során milyen további motívumok – harag, bosszú, szégyenérzet stb. – társultak. Így amikor „az események során újonnan feltámadt motívum (az adott ügyben az I. rendű terheltet ért sérülés, a bal kéz kisujjának törése) mellett az eredeti indíték (a sértett bőrszíne miatti előítéletesség) dominanciája nem enyészett el, hanem az mindvégig fennmaradt”, nem volt akadály a közösség tagja elleni erőszak megállapításának.”²⁵

¹⁸ Fővárosi Ítéltábla 5.Bhar.268/2015/5.

¹⁹ Kónya (2013): i. m. 829; Szomora (2013): i. m. 453.

²⁰ Kúria Bhar.II.118/2014/11.

²¹ Kúria Bhar.118/2014/11.; Belovics (2012): i. m. 229.

²² Kúria Bfv.1722/2016/9., Indokolás [21].

²³ Kúria Bhar.118/2014/11.

²⁴ Kúria Bfv.1722/2016/9., Indokolás [23].

²⁵ Kúria Bfv.1722/2016/9., Indokolás [23]., Kúria Bfv.1722/2016/9., Indokolás [28].

A közösség tagja elleni erőszak és más bűncselekmények

A közösség tagja elleni erőszak és más bűncselekmények viszonya több – önmagában is összetett – esetvariációt foglal magában.

A büntetőjogi felelősség kiterjesztése – a büntetendőség megalapozása és a quasi büntethetőségi feltétel

Közösség tagja elleni erőszakként olyan cselekmények is büntetendők lehetnek, amelyek a tényállásban szereplő motívum hiányában egyáltalán nem minősülnek bűncselekménynek. Ilyen esetekben a közösség elleni erőszak tényállása elsősorban a közösségi jogi tárgyra, nevezetesen a társadalmi csoportok közötti béke fenntartásának szükségességére figyelemmel alapoz meg büntetendőséget.

Így amennyiben a tettes Hitlernek öltözve náci karlendítéssel bevonul egy zsidó művészeti fesztivál helyszínére, akkor az olyan kihívóan közösséggellenes magatartás, amely alkalmas arra, hogy az adott csoport (például zsidó közösség) tagjában riadalmat keltsen, így közösség elleni erőszak körében büntetendő.²⁶ Ezzel szemben ez a cselekmény erőszakos magatartás hiányában garázdaság bűncselekményét nem valósítja meg,²⁷ legfeljebb annak szabálysértését.²⁸

Ehhez hasonlóan, aki a sértettet fenyegetéssel a zsidóság elleni motívumból eredően arra kényszeríti, hogy pontyt egyen, mert úgy véli, hogy az nem kóser étel, a közösség tagja elleni erőszak miatt büntetendő.²⁹ Még akkor is, ha ez a cselekmény – objektíve bekövetkező jelentős érdeksérelem hiányában – kényszerítésnek³⁰ nem tekinthető.

A közösség tagja elleni erőszak tényállásának másik funkciója az, hogy ilyen minősítés esetén a cselekmény üldözése nem függ a magánindítványtól. Így például a tettleges becsületsértés büntethetősége (aljas indokból elkövetés esetén is) magánindítványhoz kötött.³¹ Ezzel szemben a bántalmazással megvalósuló közösség tagja elleni erőszak büntethetősége nem függ magánindítvány előterjesztésétől. Ilyenkor a közösségi jogi tárgy, azaz a társadalmi csoportok közötti béke megzavarásának lehetősége indokolja azt, hogy a büntetőjogi felelősségre vonás szükségessége tekintetében nem a sértett egyéni értékelése (érzékenysége) képezi a döntő faktort.

²⁶ Btk. 216. § (1) bek.

²⁷ Vö. Btk. 339. § (1) bek.

²⁸ 2012. évi II. törvény (Szabs. tv.) 170. §.

²⁹ Btk. 216. § (2) bek.

³⁰ Btk. 195. §.

³¹ Btk. 231. § (2) bek.

Látszólagos halmazatban előtérbe lépés (magasabb büntetési tétel)

A Kúria szerint „a közösség tagja elleni erőszak büntette más bűncselekményekhez, így a garázdasághoz, tetteleges becsületsértéshez, kényszerítéshez képest speciális vagy kiemelt tényállás. Az emeli ki ebből a bűncselekményi körből, hogy a cselekmény indítéka, motívuma a passzív alany valamely csoporthoz tartozása (gyűlölet- vagy előítéletességi motívum)”.³²

Szomora Zsolt szerint ezek a bűncselekmények a közösség tagja elleni erőszakhoz képest látszólagos alaki halmazatban háttérbe szorulnak, de ennek oka változatos, így a tetteleges becsületsértés esetén specialitás, a személyi szabadság megsértésénél a konzumpció, míg a kényszerítés és a garázdaság tekintetében a szubszidiaritás.³³

Álláspontom szerint még tetteleges becsületsértés esetén sem szólhatunk specialitásról. Amint azt Schultheisz máig hatóan megfogalmazza, a speciális tényállás „ismérvekben mindig gazdagabb, de ebből kifolyólag ugyanakkor szűkebb térfogatú”, mint a generális tényállás.³⁴ Márpedig a bántalmazás nem feltétlenül valósít meg tetteleges becsületsértést, hiszen az előbbi körébe tartozik például a sértett csuklójának megragadása is,³⁵ így a közösség tagja elleni erőszak nemcsak szűkebb, hanem tágabb is, mint a tetteleges becsületsértés.³⁶

Bármilyen indokból is eredjen a halmazat látszólagossága, a közösség tagja elleni erőszak ilyen esetekben a büntetés mértékét növeli, azaz lényegében (motívumára tekintettel) más bűncselekmények quasi (nem valóságos) minősített eseteként viselkedik.

Ilyen viszonyban a közösség tagja elleni erőszak tényállása általában olyan bűncselekményekkel áll, amelyek (például garázdaság, tetteleges becsületsértés, illetve kényszerítés) esetén az aljas indokból való elkövetés nem képez minősítő körülményt. Így közösség tagja elleni erőszak súlyosabb minősítése az aljas indokból való elkövetés büntetési tételt növelő hatását is képes (legalábbis a lakosság csoportjának valóságos vagy vélt tagja elleni elkövetés esetén) pótolni.

³² Kúria Bfv.1722/2016/9., Indokolás [23].

³³ Szomora (2013): i. m. 453–454.

³⁴ Schultheisz Emil: A látszólagos halmazat. *Acta Universitatis Szegediensis: Acta Juridica et Politica*, 2. (1956), 1. 4.

³⁵ Legf.Bír. Bfv.III.583/2011.

³⁶ Ambrus István feltehetően az ilyen és az ehhez hasonló esetek miatt javasolta a specialitás fogalmának tágabb értelmezését: Eszerint ilyenkor „a speciális tényállás azonban annak ellenére, hogy többnyire a generális diszpozíció legtöbb elemét tartalmazza, s még ezen felül más speciális ismérveket is magában foglal, teljes egészében mégsem fedi (avagy csak bizonyos konkrét életbeli szituációkban fedi) a generális tényállást”. Ambrus István: *Egység és halmazat. Régi dogmatikai kérdés új megközelítésben*. Szeged, SZTE ÁJTK, 2014. 244. Ezen álláspont kritikájára Hollán Miklós: Kerettényállások és időbeli hatály. *Iustum Aequum Salutare*, 14. (2018), 3. 20–21.

Más esetekben a közösség tagja elleni erőszak tényállása még annál is magasabb büntetési tétel alkalmazását teszi lehetővé, mint a másik (látszólagos alaki halmazatban háttérbe szoruló) bűncselekmény aljas indokból való elkövetésre tekintettel súlyosabban minősülő esete. Ennek illusztrálására tételezzük fel, hogy a tettes a román sértettet egy csoport tagjaként 10 másodpercig leszorítja a földre, és fenyegetően a fülébe súgja, hogy „Takarodj haza, szőrös talpú tapló!”. Ekkor a személyi szabadság megsértése aljas indokból való elkövetés miatt – csoportos elkövetés esetén is – egy évtől öt évig terjedő,³⁷ míg a látszólagos alaki halmazatban előtérbe lépő közösség tagja elleni erőszak (bántalmazás és csoportosan történő elkövetés esetén) két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.³⁸

Valóságos halmazatban álló tényállások

Negyedik esetben a közösség tagja elleni erőszak a fokozott büntetőjogi védelmet más bűncselekménnyel valóságos alaki halmazatban biztosítja. Így amennyiben „a Btk. 216. § (2) bekezdésébe ütköző bűncselekmény a bántalmazáson túlmenően a sértettnek testi sérülést vagy egészségkárosodást is okozott – minthogy a [...] bántalmazás [...] nem foglalja magában a testi sérülés okozását is – a két bűncselekménynek bűnhalmazatban [történő] megállapítása indokolt”.³⁹

A valóságos halmazat megállapítását annak elismerése teszi lehetővé, hogy a közösség tagja elleni erőszaknak közösségi jogi tárgya is van, nevezetesen a közösségek békés egymás mellett élése. Ha ugyanis a közösség tagja elleni erőszak kizárólag egyén (például emberi méltóság) elleni bűncselekmény lenne, akkor nem lenne indoka a halmazati értékelésnek. Így a testi épség elleni bűncselekményekhez képest az egyszerű bántalmazással elkövetett emberi méltóság elleni bűncselekmények (például tetteges becsületsértés) általában látszólagos alaki halmazatban háttérbe szorulnak.⁴⁰ Ezzel szemben a tetteges bántalmazással elkövetett, de közösségi jogi tárgyat sértő bűncselekmények (így a hivatalos eljárásban bántalmazás,⁴¹ illetve hivatalos személy elleni erőszak⁴²) a testi sértéssel valóságos alaki halmazatban állnak.

³⁷ Btk. 194. § (2) bek. b) pont.

³⁸ Btk. 216. § (3) bek. e) pont.

³⁹ Legfelsőbb Bíróság Bfv.III.87/2011/5.; Belovics (2012): i. m. 230; Hornyák (2014): i. m. 173; Kónya (2013): i. m. 832; Szomora (2013): i. m. 454.

⁴⁰ Kecskeméti Megyei Bíróság 2. Bf. 708/1981. – BH 1982. 123.

⁴¹ Legfelsőbb Bíróság Eln. Tan. Kat. törv. 43/1980. – BH 1980. 114., Fejér Megyei Bíróság Bf. 656/1994. – BH 1995. 267.

⁴² BJD 6042.

Ugyanakkor azonban ilyenkor „(a testi sérülés eredményéhez képest) a könnyű testi sértés, illetőleg a súlyos testi sértés nem minősülhet a [Btk.] 164. § (4) bekezdésének a), illetőleg (6) bekezdésének a) pontja szerinti, aljas indokból vagy célból elkövetett bűntettnek, mivel a súlyosabb minősítés az azonos körülménynek a kétszeres büntetőjogi értékelését eredményezné”.⁴³ Ebben az esetben tehát a kétszeres értékelés tilalma a minősítést is befolyásoló tényezőként érvényesül.

Látszólagos halmazatban háttérbe szorulás

Amennyiben a másik bűncselekmény büntetési tétele annyira magas, hogy annak keretében a társadalmi csoportok között béke veszélyeztetése is értékelhető, akkor a közösség tagja elleni erőszak ahhoz képest látszólagos alaki halmazatban háttérbe szorul.

Tételezzük fel, hogy valaki igen haragos amiatt, hogy a katolikus iskola szervezésében annak diákjaiért iskolabusz jön reggelenként, míg a másik iskola diákjaiért nem, és úgy dönt, annak eltérítésével megleckézteti őket. Ebből a célból felkérérdzkedik az iskolabuszra, és öt perc utazás után azt mondja: „Ma nem értek be az iskolába, kis csuhások.” Ezt követően a jármű ellenőrzését személy elleni erőszakkal magához ragadja, de – miközben a járművezetővel huzakodik – egy hirtelen kormánymozdulat következtében a jármű az árokba hajt, felborul, és az egyik gyermek meghal. Ez a cselekmény jármű hatalomba kerítésének minősített esetét valósítja meg,⁴⁴ amelynél a lakossági csoporthoz tartozás miatti elkövetés – a fentiek szerint aljas indokként – súlyosító körülményt képez.

Ha pedig valaki a tanyán egyedül élő sértettre, annak német nemzetisége miatt rágyújtja a házát, akkor cselekménye kizárólag emberölésnek minősül. Ugyanez a minősítés akkor is, ha valaki a sértettet „Meghalsz, buzi!” kiáltást követően lelövi. Ezekben az esetekben a speciális motívum aljas indokból való elkövetés, így a bűncselekmény súlyosabban minősülő esetének megállapítására ad alapot.⁴⁵

Csak más bűncselekmény

Az is lehetséges, hogy a cselekmény a közösség tagja elleni erőszakhoz szükséges elkövetési magatartások hiányában *nem minősül* közösség tagja elleni erőszaknak, hanem csak a másik bűncselekmény tényállását valósítja meg.

⁴³ Legfelsőbb Bíróság Bfv.III.87/2011/5.; Kónya (2013): i. m. 832; Szomora (2013): i. m. 454.

⁴⁴ Btk. 320. § (2) bek.

⁴⁵ Btk. 160. § (2) bek. a) pont.

Így csak zaklatásnak⁴⁶ minősül, amennyiben valaki a sértettnek fenyegető levelet küld „Felgyújtalak téged és a rohadt török családodat” szöveggel; míg becsületsértésnek,⁴⁷ ha valakinek az autóját, annak ellenzéki politikai nézetei miatt – az odagyűlő tíznél több szomszéd előtt – fekáliával keni be. Ezekben az esetekben az aljas indok nem minősítő, hanem csak súlyosító körülmény.

Ha pedig a tettes a sértettet kínai származása miatt megmérgezi, és az két hétig kórházi ápolásra szorul, akkor súlyos testi sértés súlyosabban minősülő esete (aljas indokból való elkövetése) miatt felel.⁴⁸

Részösszegzés

A közösség tagja elleni erőszak önálló tényállása tehát az előítélet vagy gyűlölet által vezérelt cselekmények elleni büntetőjogi fellépés egyik szegmense, amely meghatározott támadások ellen fokozott büntetőjogi védelmet nyújt a lakosság egyes csoportjaihoz tartozóknak, illetve ezek társadalmi együttélésének. Ennek akkor van gyakorlati jelentősége, amikor az ilyen cselekmények társadalomra veszélyességének teljes körű értékelésére más tényállások (vagy azok aljas indokból elkövetésre tekintettel kialakított minősített esetei) – tényállási elemeikre, magánindítványhoz kötöttségükre vagy büntetési tételükre figyelemmel – nem alkalmasak.

Összegzés és tanulság

A valamely társadalmi csoporthoz való – valóságos vagy vélt – tartozás miatt elkövetett cselekmények minősítésére a hazai büntetőjog egyidejűleg igen sokféle módszert alkalmaz. Lehetséges ugyanis, hogy

- a cselekmény *csak* közösség tagja elleni erőszaknak *minősül*, annak önálló tényállása büntetendőséget alapoz meg, a cselekmény más bűncselekményt nem valósít meg;
- a cselekmény közösség tagja elleni erőszakot *is megvalósít*, amire tekintettel nem szükséges magánindítvány előterjesztése, így az önálló tényállás (legalábbis magánindítvány hiányában) büntetendőséget alapoz meg;
- a cselekmény közösség tagja elleni erőszakot *is megvalósít*, amely a másik bűncselekményhez képest látszólagos halmazatban előtérbe lép, magasabb

⁴⁶ Btk. 222. § (2) bek. a) pont.

⁴⁷ Btk. 227. § (1) bek. b) pont.

⁴⁸ Btk. 164. § (6) bek. a) pont.

- büntetési tételével pótolja az aljas indokból való elkövetés a másik bűncselekménynél hiányzó minősítő körülményét;
- a cselekmény közösség tagja elleni erőszakot *is megvalósít*, amely a másik bűncselekményhez képest látszólagos halmazatban előtérbe lép, büntetési tétele pedig még a másik bűncselekmény aljas indokból elkövetett minősített esetéhez képest is magasabb;
 - a cselekmény közösség tagja elleni erőszakot *is megvalósít*, amely valóságos halmazatban áll a másik bűncselekménnyel, amelynél azonban az aljas indokból való elkövetés (a kétszeres értékelés tilalmára tekintettel) nem állapítható meg, így a másik bűncselekmény csak magánindítvány előterjesztése esetén büntethető;
 - a cselekmény közösség tagja elleni erőszakot *is megvalósít*, ez valóságos halmazatban áll azon másik bűncselekménnyel, amelynél viszont az aljas indokból való elkövetés (a kétszeres értékelés tilalmára tekintettel) nem állapítható meg;
 - a cselekmény közösség tagja elleni erőszakot *is megvalósít*, de ez látszólagos halmazatban háttérbe szorul azon másik súlyosabb bűncselekményhez képest, amelynél az aljas indokból való elkövetés súlyosító körülmény;
 - a cselekmény közösség tagja elleni erőszakot *is megvalósít*, amely látszólagos halmazatban háttérbe szorul a másik súlyosabb bűncselekményhez képest, amelynél az aljas indokból való elkövetés minősítő körülmény;
 - a cselekmény *nem minősül* közösség tagja elleni erőszaknak, hanem csak a másik bűncselekmény tényállását valósítja meg, amelynél az aljas indok súlyosító körülmény;
 - a cselekmény *nem minősül* közösség tagja elleni erőszaknak, hanem csak a másik bűncselekmény tényállását valósítja meg, amelynél az aljas indok minősítő körülmény.

A fenti kombinációs lehetőségeket a megfelelő bűncselekményi tényállásokkal, minősítő körülményekkel és jogesetekkel a következő táblázat szemlélteti: Az áthúzással jelölt tényállások (és minősítő körülmények) megvalósulnak, de látszólagos halmazatban nem állapíthatók meg.

Amennyiben hatályos jogunk „rendszerétől” elrugaszkodva (madártávlatból) tekintünk végig az 1. táblázatban látható öt nagyobb és tíz (!) kisebb kombinációs lehetőségen, akkor akaratlanul is gondolkodóba esünk. Még akkor is, ha elméleti büntetőjogásként megértően viszonyulunk a bonyolult jogi konstrukciókhoz (sőt azokat titkon kedveljük is). Felmerül ugyanis, hogy a különböző társadalmi csoportokhoz tartozás miatt elkövetett cselekmények anyagi büntetőjogi vetületét a fentieknél jóval egyszerűbben, átláthatóbban és elegánsabban is lehetett volna szabályozni.

1. táblázat. *A valamely társadalmi csoporthoz való tartozás miatt elkövetett cselekmények minősítésének kombinációs lehetőségei*

Kombinációs lehetőségek		Jogeset A tettes...	A másik bűncselekmény		Közösség tagja elleni erőszak
			megvalósulása	aljas indokból elkövetés minősítése	
I. Felelősség megalapozása	1. Büntetendőség megalapozása	Hitlernek öltözve, náci karlendítéssel bevonul egy zsidó művészeti fesztivál rendezvényére.	Nem garázdaság [vö. Btk. 339. § (1) bek.] (erőszak hiányában)	–	Btk. 216. § (1) bek.
	2. Büntet-hetőség megalapozása	a homoszexuális személyt az utcán megpofozza, és azt üvölti közben, hogy: „Bárcsak elvittek volna a náciák téged is, te buzi állat!”	Tettleges becsületsértés Btk. 227. § (2) bek.	–	Btk. 216. § (2) bek.
II. Előítételezés (magasabb büntetési tétel)	3. Aljas indok minősítő körülményének „pótlása”	a sértettet afrikai származása miatt saját vizeletének megivására kényszeríti.	Kényszerítés (Btk. 195. §)	–	Btk. 216. § (2) bek.
	4. Az aljas indokhoz képest is szigorítás	a román sértettet egy csoport tagjaként 10 másodpercig leszorítja a földre, és fenyegetően a fülébe súgja, hogy: „Takarodj haza, a hazádba, szörös talpú tapló!”	Személyi szabadság megsértése Btk. 194. § (1) bek.	Btk. 194. § (2) bek. b) pont	Btk. 216. § (3) bek. e) pont
III. Valóságos halmaztat	5. Az aljas indok kizárása, magánindítványhoz kötött másik bűncselekmény	a mozgásérült sértettnek ököllel az arcába ver, és azt üvölti közben, hogy: „Pusztulj, te nyomorék!”	Könnyű testi sértés Btk. 164. § (2) bek.	Btk. 164. § (4) bek. a) pont	Btk. 216. § (2) bek.
	6. Az aljas indok kizárása	a sértettet úgy megveri, hogy annak a csontját töri, és azt üvölti közben, hogy: „Büdös nigger!”	Súlyos testi sértés Btk. 164. § (3) bek.	Btk. 164. § (5) bek. b) pont	Btk. 216. § (2) bek.
IV. Háttérbe szorítás	7. Aljas indok súlyosító körülmény	tömegközlekedési jármű ellenőrzését (az azon utazók vallási csoporthoz tartozása miatt) erőszakkal magához ragadja, miközben balesetet okoz, aminek következtében valaki meghal.	Légi jármű hatalomba kerítése Btk. 320. § (2)	–	Btk. 216. § (2) bek.
	8. Aljas indok minősítő körülmény	a sértettet „Meghalsz, buzi!” kiáltást követően lelövi.	Emberölés Btk. 160. § (1) bek.	Btk. 160. § (2) bek. b) pont	Btk. 216. § (2) bek.
V. Csak más bűncselekmény	9. Aljas indok súlyosító körülmény	valakinek az autóját, annak ellenzéki politikai nézetei miatt, fekáliával keni be.	Becsületsértés Btk. 227. § (1) bek. b) pont	–	(bántalmazás hiánya)
	10. Aljas indok minősítő körülmény	a sértettet ateista nézetei miatt megmérgezi, és az két hétig kórházi ápolásra szorul.	Súlyos testi sértés Btk. 164. § (3) bek.	Btk. 164. § (6) bek. a) pont	(bántalmazás hiánya)

Forrás: a szerző szerkesztése

Irodalomjegyzék

- Ambrus István: *Egység és halmazat. Régi dogmatikai kérdés új megközelítésben*. Szeged, SZTE ÁJTK, 2014.
- Belovics Ervin: Az emberi méltóság és egyes alapvető jogok elleni bűncselekmények. In Busch Béla (szerk.): *Büntetőjog. Különös rész*. Budapest, HVG-ORAC, 2012. 224–266.
- Békés Ádám: Az emberi méltóság és egyes alapvető jogok elleni bűncselekmények. In Polt Péter (szerk.): *Új Btk. kommentár, 4. kötet*. Budapest, NKTK, 2013. 91–139.
- Dinók Henriett Éva: A gyűlölet-bűncselekmények szabályozásának általános kérdései – A kiemelt büntetőjogi figyelem mellett és ellen szóló érvek. *Állam- és Jogtudomány*, 55. (2014), 4. 26–50.
- Hollán Miklós: Kerettényállások és időbeli hatály. *Iustum Aequum Salutare*, 14. (2018), 3. 9–51.
- Hornyak Szabolcs: Az emberi méltóság és egyes alapvető jogok elleni bűncselekmények. In Tóth Mihály – Nagy Zoltán (szerk.): *Magyar büntetőjog. Különös rész*. Budapest, Osiris, 2014. 169–200.
- Kónya István: Az emberi méltóság és egyes alapvető jogok elleni bűncselekmények. In Kónya István (szerk.): *Magyar büntetőjog. Kommentár a gyakorlat számára. II. kötet*. Budapest, HVG-ORAC, 2013. 822–899.
- Németh Zsolt: Veszélyes ifjúsági csoportok – skinheadek, sátánisták, csövesek. *Főiskolai Figyelő*, (1995), 3. 19–25.
- Schultheisz Emil: A látszólagos halmazat. *Acta Universitatis Szegediensis: Acta Juridica et Politica*, 2. (1956), 1. 1–23.
- Szomora Zsolt: Az emberi méltóság és egyes alapvető jogok elleni bűncselekmények. In Karsai Krisztina (szerk.): *Kommentár a Büntető Törvénykönyvhöz*. Budapest, CompLex, 2013. 451–481.